

สมุดหมายสำคัญของกรมทางหลวง

ตราสัญลักษณ์ประจำกรมทางหลวง

ที่มาและความสำคัญตราสัญลักษณ์กรมทางหลวง

เมื่อครั้งอดีต การเดินทางสัญจรด้วย “เส้นทาง” คมนาคมทางบกผ่านไปยังพื้นที่ห่างไกล ล้วนเต็มไปด้วยความยากลำบาก ต้องอาศัย “ช้าง” เป็นพาหนะหลักในการเดินทางลัดเลาะและบุกป่า ฝ่าดงไปยังจุดหมายปลายทาง ตราบเมื่อแรกสถาปนากรมทางหลวง “ช้าง” ยังได้มีบทบาทสำคัญในภารกิจบุกเบิกสร้างทางของเหล่านายช่างแห่งกรมทางหลวงด้วย ด้วยเหตุนี้ หลวงเดชาติวงศ์ราวัณณ์ อธิบดีกรมทางหลวง คนที่ 4 จึงได้นำภาพ “ภูบช้าง” และ “งาช้างคู่” มาใช้ในการออกแบบตราสัญลักษณ์กรมทางหลวง ซึ่งใช้สืบมาจนถึงทุกวันนี้

ตราสัญลักษณ์ประจำกรมทาง ก่อนปี พ.ศ. 2484 สันนิษฐานว่าเป็นลักษณะดังภาพ

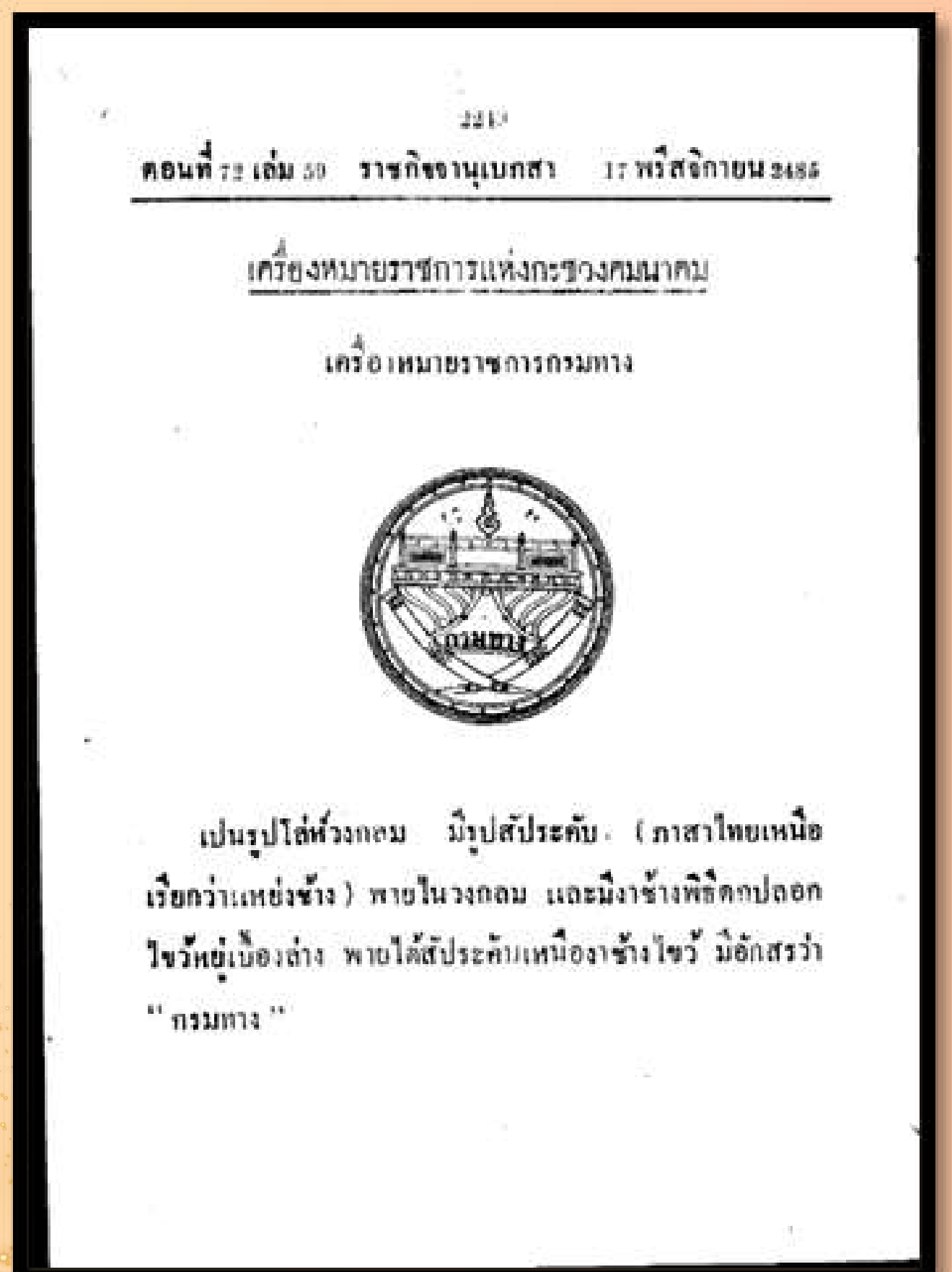

ภาพ ตราสัญลักษณ์เดิมของกรมทาง ก่อนปี พ.ศ. 2484

(ภาพจากหนังสือที่ระลึกในงานฉลองวันคล้ายวันสถาปนากรมทางหลวง ครบ 84 ปี 1 เมษายน 2539)

ภาพ ตราสัญลักษณ์ประจำกรมทาง ปี พ.ศ. 2485

ภาพ ตราสัญลักษณ์ประจำกรมทวงหลวงแผ่นดิน
ปี พ.ศ. 2495

มีตราสัญลักษณ์ของกรมทวง เป็นรูปโล่ห้วงกลม
2 ชั้น ภายในวงกลมชั้นในมีรูปสัปคับ
(ภาษาไทยเหนือเรียกว่า "แห่่งซ้าง") และมีงาช้าง
พิรืตกลอกไขว้อยู่เบื้องล่าง ภายในวงกลมชั้นนอก
มีอักษร "กรมทวงหลวง" โดยงานสำรวจคุณนั้้นอาศัย
หลั่ม้าหลั่มซ้างเป็นพาหนะเดินทาง ด้วยเหตุนี้
กับงาช้างจึงได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของกรมทวง

๕๑๘
ตอนที่ ๔๘ เล่ม ๖๕ ราชกิจจานุเบกษา ๕ สิงหาคม ๒๔๙๕

เครื่องหมายราชการแห่งกรมทวงหลวงแผ่นดิน

กระทรวงคมนาคม

เป็นรูปโล่ห้วงกลม ๒ ชั้น ภายในวงกลมชั้นใน มีรูป
สัปคับ (ภาษาไทยเหนือเรียกว่า "แห่่งซ้าง") และมีงาช้าง
พิรืตกลอกไขว้อยู่เบื้องล่าง ภายในวงกลมชั้นนอกมีอักษร
"กรมทวงหลวงแผ่นดิน"

ภาพ ตราสัญลักษณ์ประจำกรมทวง ปี พ.ศ. 2508

๑๒๔๓
เล่ม ๘๒ ตอนที่ ๑๑๓ ราชกิจจานุเบกษา ๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๘

เครื่องหมายราชการของกรมทวงหลวง

กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ

เป็นรูปโล่ห้วงกลม ๒ ชั้น ชั้นนอกมีอักษร "กรมทวง
หลวง" อยู่เบื้องบน ชั้นในเป็นรูปวงล้อ ในวงล้อมีรูปสัปคับ
และมีรูปงาช้างพิรืตกลอกไขว้อยู่เบื้องล่าง

ประกาศตั้ง "กรมทาง"

"พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ว่า
 ...เพื่อให้การไปมาค้าขายของมหาชน...ได้ติดต่อถึงกันได้
 อันเป็นทางให้เจริญผลประโยชน์แก่กรุงสยาม...มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่า
 ให้ยกกรมคลอง...มาขึ้นอยู่ในกระทรวงโยธาธิการอีกกรมหนึ่ง เพนกรมทาง"

เดิม ๒๔ หน้า ๕๖๗ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๗ มีนาคม ๑๙๑๐
 กับ ธานีเขตของต่างประเทศได้ติดต่อถึงกันได้ อันเป็นทางให้เจริญ
 ผลประโยชน์แก่กรุงสยาม แต่เดิมนั้นมีราชการบางอย่างยังไม่เป็น
 ระบบอันหนึ่ง มีการท้าวถ่ายกันอยู่บ้าง สมัยนี้สมควรที่จะจัดราชการ
 ในกระทรวงโยธาธิการให้ตั้งระเนียบเป็นอันหนึ่ง จึงมีพระบรมราชโองการ
 ดำรัสสั่งว่า ให้ยกกรมคลองจากกระทรวงเกษตราธิการมาขึ้นอยู่ใน
 กระทรวงโยธาธิการ อีกกรมหนึ่ง เป็นกรมทาง มีหน้าที่ทำทางบก
 แล ทางน้ำ ส่วนการทำคลองฤๅทางน้ำซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การ
 เพราะปลูกนั้น คงอยู่ในหน้าที่เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการจะดำริห์
 แลให้กรมคลองเป็นผู้จัดทำต่อไป ให้ยกกรมโยธาออกจาก
 กระทรวงโยธาธิการ แลให้แยกแผนกการช่างก่อสร้างส่วนหนึ่งมา
 รวมอยู่ในกรมศุขาภิบาลกระทรวงนครบาล แยกการช่างที่เป็นประณีต
 ศิลปไว้ส่วนหนึ่ง แลให้ยกกรมพิพิธภัณฑสถานจากกระทรวงธรรมการมา
 รวมกันตั้งขึ้นเป็นกรมพิพิธภัณฑสถาน มีผู้บัญชาการกรมขึ้นตรงต่อพระเจ้า
 แผ่นดิน จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ใดในกระทรวงใดฤๅ
 กรมใดเป็นผู้บัญชาการเมื่อใดก็ได้ แลจะทรงพระราชมารษาดำริห์เห็น
 เหมาะกับบุคคลในครั้งนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรม
 วงษ์เจดีย์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ซึ่งจะเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาราช
 ทรงเป็นผู้บัญชาการ กรมพิพิธภัณฑสถาน อีกส่วนหนึ่ง ด้วย

วันที่ ๒๗ มีนาคม ๑๙๑๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๔ หน้า ๕๖๗
 ส่วนกระทรวงโยธาธิการ ตามรูปใหม่นี้ ให้คงมีหน้าที่ดำริห์
 จัดการส่งข้าวส่ง แล การทำทางน้ำทางบก ดังได้กล่าวมาแล้วข้างคั้น
 คงให้ มีกรมขึ้นกระทรวงนี้ คือ กรมรถไฟ ๑ กรมไปรษณีย์โทรเลข ๑
 กรมทาง ๑
 ส่วน การโยธาหัวเมือง ซึ่งมีข้าหลวงโยธาอยู่ในเวลานั้น ให้
 เลือกหาบุคคลผู้ชำนาญในการช่าง (อินยเีย) ไปประจำอยู่มณฑล
 หนึ่งฤๅกว่านั้นตามแต่จะสมควร ให้มีหน้าที่เป็นผู้ดำริห์
 แลแนะนำการโยธา แล การบำรุงฤๅทำทางไปมาทั้งบกแลน้ำทั้งปวง ใน
 จังหวัดมณฑลนั้น ๆ ส่วนการที่จะกระทำให้สำเร็จไปนั้น ให้มณฑล
 ฤๅเมืองเป็นผู้ทำตามความแนะนำของนายช่างนั้น
 เมื่อได้จัดระเนียบดังนี้แล้ว นามของกระทรวง ที่เรียกว่า
 กระทรวงโยธาธิการนั้น หากตรงกับรูปการใหม่ ให้เปลี่ยนนามกระทรวง
 โยธาธิการ เป็นกระทรวงคมนาคมสืบไป ให้เจ้าหน้าที่ทั้งปวงรับส่ง
 การต่อกันในวันที่ ๑ เมษายน วันโกสินทรศก ๑๓๑๑ ข
 ประกาศมาณวันที่ ๒๗ มีนาคม วันโกสินทรศก ๑๓๑๐
 เป็นวันที่ ๕๐๓ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

เปิดที่ทำการ “กรมทางหลวงแผ่นดิน”

๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘ กรมทางหลวงแผ่นดินได้ทำพิธีเปิดอาคารที่ทำการด้านถนนศรีอยุธยา ในสมัยพลตรี ชาญ อุดมสรยุทธ เป็นอธิบดี

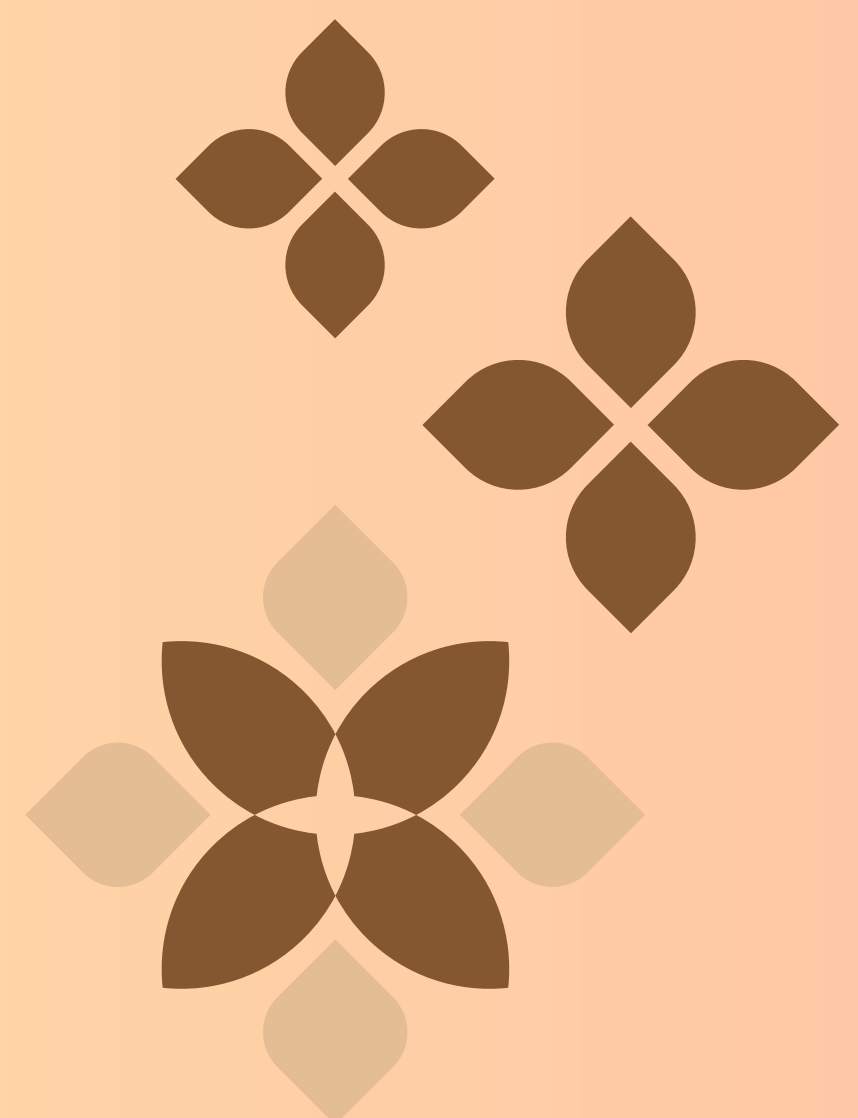

มงคลฤกษ์เปิดที่ทำการ
“กรมทางหลวงแผ่นดิน”

ณ วัน ๖^{๕๔} คำ มีมะแม สัปตศก จุฬศักราช ๑๓๑๑
ตรงกับวันที่ ๒๔ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๘๘
เวลา ๑๐.๕๖ น.

นายกองสุก มีทิวัญ
กรรมการและอาจารย์บรรยายวิชาโหราศาสตร์ไทย
สมาคมโหราแห่งประเทศไทย
คำนวณ

เสารงกรมทางหลวง

เสารงกรมทางหลวงนี้เมื่อก่อนเป็น**เสารงที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย** ออกแบบโดย ดร.สิริลักษณ์ จันทรางศุ ในสมัยที่ท่านเป็นหัวหน้าหมวดก่อสร้างอาคาร มีลักษณะ **หัวเรียว ท้ายเรียว ตรงกลางป่อง** ตอนนั้นเพิ่งสร้างตึกกรมทางตึกใหญ่นี้เสร็จประมาณปี พ.ศ. 2498 ก็เลยคิดจะทำเสารงใหม่ให้เป็นสง่าราศรีแก่ตัวตึก เพราะเสารงเก่านั้นใช้ติดบนหลังคาตึก ดร.สิริลักษณ์ ก็เกิดความคิดมาว่ากรมเราเป็นกรมช่าง ทำอะไรก็ควรจะให้มันแปลกกว่าคนอื่นเขาบ้าง ว่าแล้วท่านก็ออกแบบให้แปลกและพิสดารอยู่นาน จึงได้เสารงรูปร่างปลายเรียวขึ้น ซึ่งเมื่อสร้างเสร็จทุกคนก็ยอมรับว่าเป็น**เสารงที่แปลกและสวยงามที่สุดเท่าที่มีในเมืองไทย** สมัยที่พลตรีหาญ อุดมสรยุทธ เป็นอธิบดีกรมทางหลวงแผ่นดิน

ในสมัยนั้นมีการสะสางวิพากษ์วิจารณ์กับเรื่องคอร์ปชั่นกันมาก หนังสือพิมพ์ก็เลยประโคมข่าวออกมาว่ากรมทางคอร์ปชั่นกันมาก จนเสารงป่องกลาง หนังสือพิมพ์ลงกันจนถึงกับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีสมัยนั้นคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม เรียกตัวอธิบดีกรมทางไปพบและให้หาทางแก้ไขด่วนเพื่อไม่ให้เป็นที่ขบขัน หนังสือพิมพ์ และในทำนองเดียวกันหน้าที่แก้ไขก็เป็นของผู้ที่ออกแบบนั่นเอง

การแก้ไขก็เริ่มโดยให้ใช้สังกะสีขนาดหนาทำเป็นปลอกกลม ๆ เริ่มหุ้มลงมาจากตรงกลางของเสาร ซึ่งเป็นส่วนที่ใหญ่ที่สุด (มี Sling ดึงอยู่) ให้เท่า ๆ กันลงไปจนถึงโคนต้น

หลังจากหมดสมัยพลตรีหาญ อุดมสรยุทธ แล้ว พลโทเสถียร พจนานนท์ เป็นอธิบดีคนต่อมา ได้มีการหารือกับ ดร.สิริลักษณ์ ผู้ออกแบบว่าจะเอาที่หุ้มออกเสีย เพราะเสียดายที่มีการออกแบบกันอย่างวิจิตร แต่ได้เห็นของสวยงามอยู่เพียงไม่กี่เดือนเท่านั้นเอง แต่ดร.สิริลักษณ์ ทักท้วงเกรงว่าจะมีเรื่องยุ่งยากอีก จึงยังคงเป็นเสารงอันที่เห็นเพียงที่หุ้มปลอกเหล็กเอาไว้ (ก็คงจะคล้ายเจดีย์เก่าซึ่งถูกของใหม่สร้างครอบไว้นั่นเอง) ซึ่งเป็นเสารงแบบโคนใหญ่ปลายเล็กธรรมดา และหลังจากนั้น เสารงกรมทางหลวงได้มีการเปลี่ยนอีกหลายครั้งหลายสมัยจนมีรูปร่างดังทุกวันนี้

เป็นที่น่าเสียดายว่าพวกเราไม่มีโอกาสได้เห็นเสารงแบบแปลกที่สุดในเมืองไทย ที่มีลักษณะ **หัวเรียว ท้ายเรียว ตรงกลางป่อง** ตั้งตระหง่านเชิดชูธงไตรรงค์ของไทยให้สะบัดพริ้วอยู่หน้ากรมทางหลวงอย่างสง่าผ่าเผยอีกแล้ว

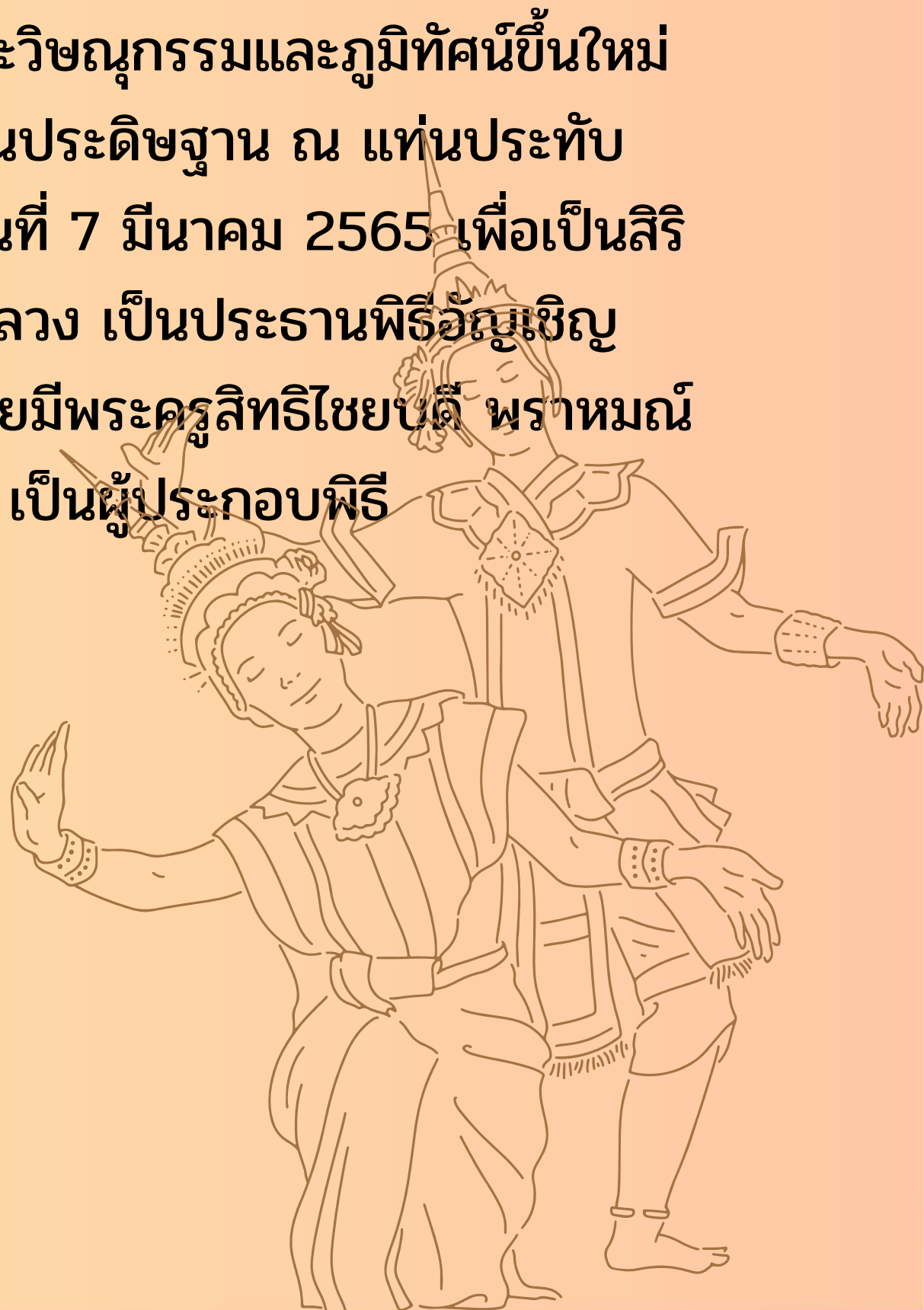

“พระวิษณุกรรม”

สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่มเกล้า “ชาวทาง”

“พระวิษณุกรรม” เทวดาผู้เป็น “นายช่างใหญ่” ของพระอินทร์ ผู้สร้างสรรค์และเนรมิตเครื่องมือเครื่องใช้ สิ่งของ และอาคารสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ทั้งยังเป็นผู้นำวิชาช่างมาสอนแก่มวลมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ ช่างไทยทุกแขนง รวมทั้งเหล่าข้าราชการกรมทางหลวง จึงให้ความเคารพศรัทธาในฐานะ “บรมครูช่าง” หรือ “เทพแห่งวิศวกรรม” โดยกรมทางหลวง ได้จัดสร้างเทวรูปพระวิษณุกรรมประดิษฐานไว้บริเวณด้านหน้าอาคารพหลโยธิน มีลักษณะเป็นปางประทับบนแท่น พระบาทด้านขวานั่งราบ พระบาทด้านซ้ายห้อยลง พระหัตถ์ขวาถือมีด (จอบสำหรับขุดไม้) และพระหัตถ์ซ้ายถือลูกดิ่ง เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นขวัญกำลังใจให้กับข้าราชการ

โดยกรมทางหลวงได้มีการปรับปรุงองค์พระวิษณุกรรมและภูมิทัศน์ขึ้นใหม่ มีการประกอบพิธีอัญเชิญองค์พระวิษณุกรรมขึ้นขึ้นประดิษฐาน ณ แท่นประทับบริเวณหน้าอาคารพหลโยธิน กรมทางหลวง เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2565 เพื่อเป็นสิริมงคล โดย นายสรารุท ทรงศิริไล อธิบดีกรมทางหลวง เป็นประธานพิธีอัญเชิญพระวิษณุกรรม ขึ้นประดิษฐาน ณ แท่นประทับ โดยมีพระครูสิทธิไชยบดี พราหมณ์ประจำเทวสถานสำหรับพระนคร (โบสถ์พราหมณ์) เป็นผู้ประกอบพิธี

พระพุทธรูปปางวิไล มหาชนโสตถิอภิวาหน

พระพุทธรูปปางวิไล มหาชนโสตถิอภิวาหน เป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำกรมทางหลวง จัดสร้างขึ้นในวาระโอกาส 99 สู่ 100 ปี กรมทางหลวง ในปี พ.ศ. 2554 เพื่อเป็นสิริมงคลแก่แล้วคลาดปลอดภัยให้แก่ข้าราชการและประชาชน มีความหมายถึง **"พระพุทธรูปอันเป็นมงคล นำทางสู่ความสุข สวัสดิ์ คุมภัย"** โดยมีการจัดสร้างเป็นพระบูชาและเหรียญที่ระลึกอีกด้วย รายละเอียดสำคัญของพระพุทธรูปปางวิไล มหาชนโสตถิอภิวาหน ได้มีการจัดพิธีพุทธาภิเษกและพิธีบรรจุเหรียญ ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

- พระพรหม

กรมทางหลวงได้จัดสร้างองค์พระพรหมขึ้น เมื่อวันที่ 9 มี.ค.69 เวลา 07.09 น. นายปิยพงษ์ จิวัฒนกุลไพศาล อธิบดีกรมทางหลวง เป็นประธานพิธีอัญเชิญองค์พระพรหมขึ้นประทับ ณ ศาลประทับในเวลา 09.29 น. โดยมีพระครูสิทธิไชยบดี พราหมณ์ประจำเทวสถานสำหรับพระนคร (โบสถ์พราหมณ์) เป็นผู้ประกอบพิธีอัญเชิญพระพรหมขึ้นศาลประทับ พร้อมนี้ คณะผู้บริหาร ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่กรมทางหลวง เข้าร่วมในพิธี ณ บริเวณหน้าอาคารพหลโยธิน กรมทางหลวง.

ในประเทศไทยมีความเชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพที่มีคุณธรรมสูงสุด เปี่ยมไปด้วยหลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ที่เป็นหลักธรรมให้ดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ ดังนั้นคนจึงนิยมกราบไหว้ขอพร เพราะเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตมีความเจริญ ความเบิกบาน ตามความหมายของพรหม และยึดหลักการดำรงชีวิตตามพรหมวิหาร 4.

การตั้งศาลพระพรหม ณ กรมทางหลวง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่กรมทางหลวงได้สักการะบูชา และเพื่อให้คนในองค์กรเกิดความรัก ความสามัคคี การติดต่อประสานงานเป็นไปด้วยความราบรื่น บรรยากาศการทำงานอบอวลด้วยความเมตตา อ่อนโยน และมีศีลธรรมที่ดีองค์พระพรหม